

EDERTILANAK ETA EUSKARA

Gaur egun edertilanak zerikusi aundia daukate Euskalerrria'n; izen ezagunak, erakusketak ugari, idazlanak maiz, ikerketak gero eta geiago. Edertilariak langilleak dire eta emaitza aberatsa uzten digute.

Zerbait ikusi dugu arrituta utzi gaitunak. Edertilarien inguruan idazlan asko sortzen dire ta askotan euskeraz. Edertilaneen inguruan, nolako euskara erabiltzen duten jakitea, bidezkoa deritzaigu.

Gauzak bertatik bertara ikusteko, eredu bat artu bear dugu. Gaur gure aukera egiña daukagu: Anton Mendizabal irudigille ezaguna. Elerti edo literatura ederra jaio da euskaraz, gizon ospetsu onen inguruan. Edertilari bezala lan luzebat eskeñi diogu "SASKI-NASKI" aldizkarian. An agertzen dugu gizona ta lanaren azterketa. Benetan emaitza aberatsa eskuratzen zaigu.

Bi itz Anton Mendizabal'eri buruz, gutxinaz laburpen txiki bat. Nor dugu gure edertilaria? 1945'garren urtean Donostia'n jaio zen. Euskara, ikastolan Elbira Zipitria'rekin ikasi zuen (1949-1953).

"Filosofia y Letras" egin ondotik, ogeitabost urte lortu ditu irakasle bezala Errenderi'ko Orereta delako ikastolan (1967-1993).

1973'garren urtean, osaba batekin besaizkora (zizela) erabiltzen asten da. 1992'garren urtean, era bat edertilaneetan igaro du bere bizitza osoa. Izen aundi bat irabazi du edertilari bezala, baita ere sari ederrak jaso. Liburu politia batzuetan beragaz mintzo dire.

Lan garbia egiten du bi eskuekin, euskal kutsu aundikoa, egokitasuna alderdi guztitik nabari.

Anton Mendizabal'eri buruz, gure eskuetara erori zaizkigun idazlan den denak bildu ditugu, asmo bakarrarekin; nolako euskara erabiltzen duten jakiteko.

Ortarako lan batzuek, izenburu berexiekin jasoko ditugu ta lan oeatatik eredu zeatzak aterako.

EREDUEN ZERREDA

Idazlanak egitegunari buruz eratuak izanen dire. Ementxe datoz ba eredu batzuek:

- ANTON MENDIZABAL: HAMABI URTE-KUTXA 3/10/1993

- EDORTA KORTADI: KONZEPTUA TA ESKU TREBEZIA

- “kontzeptua”
 - “denbora geometrikoa”
 - “kosmoa ta natura”
 - “artisautzako objetuen diseinugitea”
 - “librerki”
 - “banguardistetan”
 - “bolumen eta dinamismo”
 - “prozesu”
 - “bi dimensioko planoak”
 - “tradiziozko formak”
 - “kreatiboa abiapuntutzat”
 - “objetu frogaleku”
 - “forma aldetik konplexuagoak”
 - “prozesu pausatu eta koherente”
 - “obrak”
 - “propio ta autonomoa”
 - “sintetizatu ta aglutinatzeko”

- L. ETXEZAHARRETA: ZIZELAZ ARGIRA

- alegrantzia”

- JUAN LUIS ZABALA: ANTON MENDIZABAL-EGUNKARIA 1995-IV-8

- “joko nazional honen sinbolotzat”
 - “estetika”
 - “espazio libre... tensioan”
 - “sentsazio”
 - “dudarik”
 - “estilo propioa”
 - “tantoak kantatzen”
 - “pilota partiduen ideia”

- JUAN ZULAIKA-ANTON MENDIZABALEN ESKULTURAK EGUNKARIA 1995-IV-27

- “subkonzierte kolektiboaren”
 - “arkitektonikoa isladatzen”
 - “espazio libreak”
 - “existentiala”
 - “tenplu sakratuak”
 - “azken finean”

- ANTON MENDIZABAL-ON MANUEL LEKUONARI-LASARTE UDALA 1995 (CATALOG.)

- EDORTA KORTADI: ANTON MENDIZABAL. MANUEL LEKUONA
 - “presenzia”
 - “konektatzen”
 - “profetizatu”
 - “obarren eskala humanoa”
 - “artikulatua”

- ANTON MENDIZABAL-PILOTALEKUAREN ESPAZIOAK MALLOPEAN. ARRIBEL, 1995-V-1 (CATAL.)

- “frontoi famatuaren”
 - “kuadrillarekin entsaiatzen”
 - “espacio librea”
 - “dentsitatea”
 - “sinbolo gisara”
 - “sake... errebote”

- GILLERMO ETXEBERRIA-ZAHARRAK BERRI. DIARIO VASCO 10-V-1995

- “komentario”
 - “esposizio”
 - “inspirazio”
 - “atabismo”
 - “sugerentziaz”

- MIKEL ASURMENDI-ANTON MENDIZABALEN ESTELAK IKUSTEN. DIARIO VASCO 1995-V-31

- “klasizismo bat eskulturan”
 - “espresio hori asumitzeko”
 - “importanteak”
 - “nire kasuan”
 - “elementu”
 - “sujeritu”
 - “kulturalki, bai estetikok”
 - “interesatua”
 - “sinplificatu, sublimatu eta sinbolo”
 - “kontu profano”

- JOXEMI SAIZAR-ANTON MENDIZABAL ESKULTOREAREKIN. ARGIA 1995-VI-18

- “proiektu”
 - “kontraste gisa”
 - “sufritu”
 - “serie”

- ANTON MENDIZABAL: “PILOTA GAIAREN INGURUKO IKERKETA-ESTETIKU” 1996

- “esperientzia personala” (1 or.)
 - “balorapena, konzeptoak eta medioak”

“seriea”
“espacio dinamika”
“kontenplazio modua”
“estatika isladatze” (2 or.)
“materiak”
“planteamentu pedagogikoa”
“ideia”
“errebisio” (3 or.)
“bersiosinpleago”
“posibilitate eskultoriko”
“pilotaz eskultura proiektuaren” (5 or.)

IKERKETAREN ONDORIOAK

Eredu guzti oiek zer bait oso garbia dakarkigute burura:

Bat; gure euskara “mestizo” izkuntza biurtu digutu. “Mestizo” itz itsusi ori, naita erabiltzen dugu, nolako kaltea egiten dioten garbi ikus dezaten.

Bi; orrelako itzekin gure euskara “ROMANCE” delako izkuntza batean aldatuko digute. Euskara erderaren morroi geldituko da. Euskarak daukan nortasun berezia galduko du.

Iru; Juan de Irazusta’k, emezortzi garren gizaldian egin zuna elizako euskararekin, orain ogeigarren gizaldian orixe bera ari dire egiten edertilanan euskararekin. Orrek esan nai du euskara “pikuta” botatzen ari direla.

Lau; euskara, erdararen uztarpean elditzen da baztertua. Erdara goien, euskara beran zokoratua.

Bost; zerrenda luze orren itz edo esaldiak erdaraz asmatuak daude. Ez dire alegintzen jakitera, nola esango lituzketen zati oiek berak euskara garbian, euskaldun jatorrak bezala. Erriak nola esaten ditun jakiteko gogo gutxi; ortarako izerdi lodia bota bear.

Sei; lan ori norbaitek egin bearko du. Etorri da garaia euskara, bere mallan uzteko, au da oso goien.

Zazpi; orrelako lan txarrekin euskarari kalte aundia egiten zaiola denok ikusten dugu. Gaitza orren erroak jakitera beartuak gaude.

Zortzi; Gaitzen erroak nunbait daude eta bide ori billatu bearra dago. Giza-izti aldetik (antropologia) billatu bear egizko erantzuna.

Bederatzi; gure izkuntzaren gertaera ortan itzen arauak eta bearrak baño geiago, gurene (glándulas) mallako indarrak agintzen dute eta ematen digute bear dugun giltza.

Amar; erderakada pilla orrek, ezin egona, errexkeria eta bestiak meperatzeko errextasuna aitortzen dute.

Amaika; izkuntzaren etorkizuna ez dago, gurene malako indarretan, ezta ere bestiak menperatzeko urratsetan, gure erriak daukan jakintzan baizik.

Amabi; erriak dauka azken itza. Edertilaneri euskal usaia emango dietenak sortuko dire zalantzarik gabe.

EDERTI IZTEGIAREN LABURPENEA

Gure aldetik, euskal itz eta esaldi jatorren billa alegindu gera. Anton Mendizabal'en lanari SASKI-NASKI ALDIZKARIAN (1996) eskeñiko diogun idazlanean, erriaren euskaratik jaso ditugu itzak. Ara emen bildutako iztegi-txoa:

Ari-gizon = estela discoidea
Ari zutak eta zearrak = líneas verticales y horizontales
Buru borobilla = circular
Edur mukilka = lanzarse la pelota
Enparanza irikia = plaza libre
Ertilari = artista
Ezker orma = pared izquierda
Etzana (marra) = horizontal
Irudigillea = escultor
Itzuliz = de rebote
Izendegi = catálogo
Jai-alai = frontón
Kizkur = ondulado
Lauki = cuadro
Marra = línea
Puxka andia = masa
sarkorra = penetrante
Tarte zabala = espacio
Trapezide = trapecio
Trinketea
Udal-arkupea
Zoko-antzeko = angular
Zoko-ondo = ángulo
Zutin = vertical

AMAIA

Erdal itzak artu aurretik, errian bildutako gaiak jaso bear genituzke ta gaiari dagokion iztegitxoa jasotzea bidezkoa deritzaigu.

Euskarak maitasuna eskatzen digu, gure maitasunaren zai dago. Egitazko maitasunak bere lanak ematen ditu.

LATXAGA